

kışkıkları, çeşitli tuzaklarla ve yalan vadilerle onları dinlerinden döndürmeye çalıştıkları, müminlere amellerinin daha güzeli ile karşılık verileceği, kâfirlere ise uydurdukları şeylerden dolayı hesap sorulacağı bildirilmiştir. Bu ilk âyetlerin arkasından münafıklardan söz edilmiş ve onları bekleyen acı sona işaret edilmiştir (âyet 10-13). Daha sonra (âyet 14-22), inanmak istemeyenlerin her zaman peygamberlere düşman oldukları ve onları göçe zorladıkları, fakat sonuçta kâfirlerin ilâhî cezaya çarptırıldıkları, nitekim yeryüzünde görülen şehir harabeleri ve o eski görkemli yapıların, gerçeklere kulak tıkayan, azgınlık yapıp yoldan çıkan ve bu yüzden helâk olan inkârcı kavimlerden geriye kalmış ibretli eserler olduğu ifade edilmiş; Allah'ın yaratılışı tekrar tekrar yenileyerek vücuda getirdiğine ve O'nun hükmünden kaçıp kurtulmanın mümkün olmadığına dikkat çekilmiştir. Hz. Nûh, Hz. İbrâhim, Hz. Lût gibi bazı peygamberlerin kıssalarına temas edilen âyetlerde (23-44) ise aklı olanların ibret alacağı olaylar ve acı sonuçları gözler önüne serilerek müminlere güven ve ümit verilmiş, imansızlara ve zalimlere de başlarına gelecek felâketler ve musibetler hatırlatılmıştır.

Allah'ın vahiy yoluyla insanları aydınlatması, onları kötü yollardan ve bilgisizliğin karanlığından korumak içindir. Müminler kitabı okuyarak ve ibadet edip namaz kılarak arınırlar, ruhen yükselip olgunlaşırlar. Ehl-i kitap olanlar, müşrikler gibi inatçı ve inkârcı değillerdir. Onlar kitap ve vahyin ne olduğunu bilir ve anlarlar. Peygamber, Kur'an'dan evvel herhangi bir kitap okumuş değildir, üstelik yazı yazmayı da bilmiyordu. Kur'an'da iman edenler için hem rahmet, hem de öğüt vardır (âyet 45-51).

Bâtıl ve anlamsız şeylere inanıp Allah'ı inkâr edenler zarara uğrayacaktır. Allah huzurunda her şey gün gibi açığa çıkacaktır. Kâfirler, Hz. Peygamber'den azabın kendilerine hemen gelmesini istediler. Halbuki azabın muayyen bir vakti vardır ve onlara ansızın gelecektir. Herkes ölümü tadacak ve Allah'ın huzurunda hesap verecektir. Müminlerin, yurtlarından ayrıldıkları takdirde geçim sıkıntısı ve açlık korkusuna kapılmaları için bir sebep yoktur. Çünkü Allah kullarından dilediğine rızık bol bol verir, dilediğine de darlaştırır. Gökten yağmur indirip ölü toprağa can veren de O'dur (âyet 52-63).

Allah'a ve âhiret gününe iman edenler bu dünyanın geçici olduğunu bildikleri için daima Hakk'ın rızasını gözetirler, âhiret hayatına önem verirler. Onlar darda kaldıkları zaman Allah'a yalvaran, rahata kavuştukları anda Allah'ı bırakıp puta tapanlara benzemezler. Allah'a karşı yalan uydurandan ve gerçek kendisine açıklandıktan sonra onu inkâr edenden daha zalim bir kimse olmaz (âyet 64-68).

Ankebût sûresi, Allah'a inanan ve Allah yolunda sıkıntılara göğüs geren gerçek müminlerin Allah'ın himayesinde olduklarını ve Allah katında yüksek bir mevkiye sahip bulunduklarını müjdeleyen âyetle sona erer.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Kesir, *Tefsir*, V, 307-340; Aynî, *‘Umdetü'l-kârî*, Kahire 1392/1972, XV, 367-386; Süyûtî, *Tenâsüku'd-dürrer fî tenâsübî's-süver* (nşr. Abdülkâdir Ahmed Atâ), Beyrut 1406/1986, s. 109; a.mlf., *el-İtkân*, I, 20; Âlûsî, *Rûhu'l-me‘ânî*, VI, 392-425; Elmalılı, *Hak Dîni*, V, 3761-3792; Ömer Rıza Doğrul, *Tanrı Buyruğu*, İstanbul (1955) 1980, I, 451-461; Kâsimî, *Meḥâsinü't-te‘vîl*, Beyrut 1398/1978, XIII, 135-163; Muhammed Tâhir b. Âşûr, *Tefsirü't-tahrîr ve't-tenvîr*, Tunus 1984, XXI, 199-261; XXII, 5-37; Seyyid Kutub, *Fî Zılâli'l-Kur‘ân*, Beyrut 1405/1985, V, 2717-2752; J. Ruska, "Ankebût", *IA*, I, 453; a.mlf., "Ankabût", *El*² (İng.), I, 509; Zuhûr Ahmed Azhar, "el-‘Ankebût", *İDMİ*, XIV/II, s. 320-321.

EMİN IŞIK

ANLAŞMA

(bk. SULH).

ANNÂBE

(bk. BONE).

ANNÂZİLER

(بنو ناز)

İran-Irak sınırındaki bölgede
991-1117 yılları arasında
hüküm süren bir İslâm hânedanı.

Arapça *anz* (keçi) kelimesinden türeyen *annâz* "keçi tüccarı veya çobanı" anlamına gelir. Bazı tarihçiler hânedanın aslen Şâzencan aşiretine mensup olduğunu ve bu aşiret arasında böyle bir kelimenin bilinmediğini ileri sürerek kelimenin *ayyâr* şeklinde okunması gerektiğini iddia etmişlerdir.

Hânedanın kurucusu olan Ebû'l-Feth Muhammed b. Annâz 991-1010 yılları

arasında Hulvân'da hüküm sürmüştür. 997'de Dakûkâ'yı da ele geçiren Ebû'l-Feth 1002'de Mezyediler'e karşı düzenlenen bir sefere katıldı, daha sonra Büveyhî veziri Amîdülcüyûş Ebû Ali Hasan b. Ebû Ca'fer'in hizmetine girdi. 979-1014 yılları arasında Hemedan ve Dînever bölgesine hâkim olan Bedr b. Hasan-veyh, Hulvân ve Karmîsîn'i (Kirmansâh) zaptedince, Beredân Kalesi ve Dicle'nin doğu yakasındaki bazı şehirlerin hâkimi Râfî b. Makn'ın yanına sığındı. Bedr, Râfî'in üzerine asker sevk edince de Bağdat'a Amîdülcüyûş'un yanına gitti (1006). Vezir onu iyi karşıladı, kendisine hil'at giydirdi ve yardım edeceğine söz verdi. Ebû'l-Feth 1010'da Hulvân'da öldü, yerine oğlu Hüsâmüddevle Ebû's-Şevk Fâris (1010-1046) geçti. Ancak kardeşlerinden Mühelhil Şehrizor'da, Sürhâb da Bendenîcîn'de bağımsız olarak hüküm sürdüler.

Hüsâmüddevle Ebû's-Şevk'in otuz altı yıl devam eden emirlik dönemi, hânedan üyeleri ve komşu emirlerle mücadele içinde geçmiştir. İlk olarak Mezyediler'e karşı başlatılan bu mücadele kısa bir müddet sonra yerini barışa bıraktı ve iki aile arasındaki münasebetler zamanla daha da gelişti. Bedr b. Hasan-veyh'nin 1014'te öldürülmesinden sonra harekete geçen Ebû's-Şevk, Şemsüddevle'nin Rey'de bulunmayışından faydalanarak Karmîsîn'i ele geçirdi. Lur (Lor) ve Şâzencan kabileleri de onun kontrolü altına girdi. Büveyhîler'den Şemsüddevle Hemedan'a döndü ve bir savaş sırasında esir aldıkları Bedr'in torunu Tâhir b. Hilâl'i serbest bırakarak buna tepki gösterdi. Şemsüddevle, Ebû's-Şevk'e karşı harekete geçtiyse de İbn Sinâ'nın da şahit olduğu Karmîsîn yakınlarında vuku bulan savaşta yenildi. Tâhir derhal Ebû's-Şevk'in üzerine yürüdü ve onu Hulvân'a geri çekilmeye zorladı. Daha sonra iki aile arasında barış sağlandı ve akrabalık kuruldu. Fakat Ebû's-Şevk hiç beklenmedik bir zamanda hücum ederek Tâhir'i öldürdü (406/1015-16).

Daha sonra Ebû's-Şevk, Hemedan'ı kuşatıp Dînever ve Esedâbâd'a hücumu geçen ve Musul'u ele geçiren Oğuzlar'a karşı seferber oldu. Büveyhîler'den Celâlüddeve'nin yardımıyla onları durdurdu (1029). Ertesi yıl Ukayfîler'i yendi ve Dakûkâ'yı zaptetti. 430'da (1038-39) ise tekrar Karmîsîn'i, Hulencân ve Erenbe kalelerini işgal etti. 1040'ta Ebû's-Şevk'in Dînever valisi olan oğlu Ebû'l-Feth ile kardeşi Mühelhil arasında vu-

ku bulan savaşta Ebû'l-Feth mağlûp oldu ve esir düştü. Bu gelişmeler üzerine Ebû's-Şevk kardeşine karşı harekete geçti. Mûhelhil, Hemedan hâkimi Alâüddevle b. Kâkeveyh'ten yardım istedi. Alâüddevle de Dînever, Karmîsîn ve diğer bazı yerleri kuşattı. Ebû's-Şevk kardeşi Sûrhâb'ın da Dakûkâ'yı muhasara ettiğini öğrenince Büveyhî Celâlüddevle'den yardım istedi. Ancak bu yardım gerçekleşmedi. Ebû's-Şevk ile Mûhelhil arasındaki mücadele Celâlüddevle'nin müdahalesiyle bir müddet durakladı. Fakat Mûhelhil Ebû'l-Feth'i serbest bırakmayı reddedince düşmanlık yeniden alevlendi ve Ebû's-Şevk 1040 ve 1042'de tekrar kardeşinin üzerine yürüdüysede hiçbir sonuç elde edemedi.

Büveyhî Celâlüddevle 1043'te ölünce Annâzîler Selçuklular'ın tehdidiyle karşılaştılar. Tuğrul Bey, İbrâhim Yinal kumandasındaki Selçuklu ordusunu Annâzîler üzerine sevketti. Hemedan valisi şehri terketmek zorunda kaldığı gibi Ebû's-Şevk de Dînever'den Karmîsîn'e kaçtı ve daha sonra Sîrvân Kalesi'ne sığındı. Mûhelhil Selçuklular'a karşı kardeşiyile anlaşmasına rağmen İbrâhim Yinal'ın ilerlemesini durduramadı. İbrâhim Yinal Hulvân ve Mâhîdeşt'i ele geçirip Hulencân'a saldırdı. Ebû's-Şevk bundan kısa bir süre sonra Sîrvân'da öldü (Ramazan 437/ Nisan 1046).

Annâzîler bu defa Mûhelhil'in etrafında toplandılar. Fakat Sa'dî b. Ebû's-Şevk amcasına darıldığı için İbrâhim Yinal'a katılmaya karar verdi ve ona mektup yazıp bu isteğini bildirdi. O da bunu kabul etti ve babasına ait şehirlere hâkim olmasını sağlayacağına söz verdi. Sa'dî Şâzencân aşiretine mensup bir toplulukla İbrâhim Yinal'a katıldı ve Hulvân'da onun adına hutbe okuttu (Ağustos 1046). Sa'dî burada birkaç gün kaldıktan sonra Mâhîdeşt'e döndü. Bunun üzerine Mûhelhil Hulvân'ı işgal ederek İbrâhim Yinal adına okunmakta olan hutbeye son verdi. Sa'dî daha sonra Oğuzlar'ın yardımıyla Hulvân'a hâkim oldu ve amcasının üzerine yürüdü, fakat esir düştü. Ancak Sûrhâb'ın âsi oğlu Sa'dî'yi bir müddet sonra serbest bıraktı. İbrâhim Yinal gönderdiği kuvvetlerle Aralık 1047'de Sûrhâb'ın topraklarını da ele geçirdi. Oğuzlar daha sonra Bâcîsrâ'dan iki fersah uzakta karargâh kurmuş olan Sa'dî'ye baskın düzenlediler. Sa'dî ve adamları perişan bir halde dağıldılar. Oğuzlar Deskere, Bâcîsrâ, Hârûniye, Kasr-ı Sâbûr ve o yöredeki diğer kasaba ve köyleri yağ-

maladılar. Sa'dî önce Deyâlî'ye, daha sonra Dübeyş b. Mezyed'in yanına gitti ve orada kaldı. İbrâhim Yinal Annâzîler'in önemli kalesi Sîrvân'ı bir süre kuşattıktan sonra zaptetti. Mûhelhil Sultan Tuğrul Bey'e itaat arz edince (1050) Tuğrul Bey Annâzîler'i yeniden yerleştirdi. Buna göre Mûhelhil Sîrvân, Dakûkâ, Şehrizor ve Samgan'da, Sûrhâb Diz-i Mâhki'de, Sa'dî ise Râvendân'da hüküm sürecekti.

Sa'dî 440 (1048-49) yılında İbrâhim Yinal'dan eman* alınca Dübeyş b. Mezyed'den ayrılıp onun yanına hareket etti. Bu arada Deskere'yi ele geçirdi, Bağdat'tan gönderilen kuvvetleri mağlûp ettikten sonra Ba'kûbâ yakınlarındaki kasaba ve köylere kadar ilerledi ve hutbeyi İbrâhim Yinal adına okuttu. 1053'te amcası Mûhelhil'i mağlûp etti ve oğluyla beraber esir aldı. Bunun üzerine Büveyhî hükümdarı el-Melikû'r-Rahîm, Sa'dî'ye karşı asker sevkettiysede hiçbir sonuç elde edemedi.

Mûhelhil'in esir düşmesi üzerine Bedr Sultan Tuğrul Bey'in yanına giderek babasının serbest bırakılması için yardım istedi. Tuğrul Bey de Sa'dî'den yanında rehin tuttuğu oğluna karşılık Mûhelhil'i salıvermesini teklif etti. Ancak Sa'dî bu teklifi reddederek el-Melikû'r-Rahîm'e tâbi oldu. Bunun üzerine Tuğrul Bey, İbrâhim b. İshak ve Saht-Kemân kumandasında gönderdiği orduyla Sa'dî'ye ağır bir darbe indirdi. Sa'dî perişan bir halde Rüşen-Kubâd Kalesi'ne çekildi (445/ 1053-54). Mûhelhil muhtemelen bu sırada ölmüştür. Oğuzlar 1054'te kaleyi kuşattılsa da bir sonuç alamadılar.

Tuğrul Bey'in 18 Aralık 1055'te Bağdat'a girmesi ve Büveyhî hâkimiyetine son vermesinden sonra kaynaklar Annâzîler hakkında bilgi vermezler. Ancak İbnü'l-Esir 495 (1101-1102) senesi olaylarından bahsederken Mûhelhil'in torunu Sûrhâb b. Bedr'in bu yıl Huftîzgân Kalesi'ni ele geçirdiğini ve Salgurlu Türkmenleri'nden Karabuli ile yaptığı savaşta mağlûp olup yirmi adamıyla bir dağa kaçtığını ve Türkmenler'in, Dakûkâ ile Şehrizor hariç, bütün ülkesini ele geçirdiklerini kaydeder. Sûrhâb b. Bedr daha sonra tekrar Huftîzgân'a hâkim oldu. Onun Şeval 500'de (Haziran 1107) ölümü üzerine yerine oğlu Ebû Mansûr geçti.

İbnü'l-Esir Annâzîler'in 130 yıl hüküm sürdüklerini kaydeder ki buna göre Ebû Mansûr, 511 (1117) yılında yıkılan bu hânedanın belki de son emiridir. Ancak VI.

(XII.) yüzyılın ikinci yarısında Afşarlar'a tâbi olarak Hûzistan'da hüküm süren Şümle ile Lûristan'da hüküm süren Sûrhâb b. Annâz'in bu hânedana mensup oldukları kabul edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esir, *el-Kâmil* (trc. Abdülkerim Özeydin), İstanbul 1987, IX, 159, 173, 174, 182, 196, 197, 198, 206-207, 291, 306-307, 355, 359, 375-377, 394, 398, 401-406, 408-410, 415, 418, 446, 450; X, 283, 351; Müneccimbaş, *Sahâifü'l-ahbâr*, İstanbul 1285, II, 503; C. E. Bosworth, *The Medieval History of Iran Afghanistan and Central Asia*, London 1977, V, 80, 82; a.m.f., "The Political and Dynastic History of the Iranian World, A.D. 1000-1217", *CHIr.*, V, 24, 42, 112; Erdoğan Merçil, *Fars Atabegleri Salgurlular*, Ankara 1975, s. 32; "Fâris", *İA*, IV, 469; V. Minorsky, "Annâzids", *El²* (İng.), I, 512-513; K. M. Ahmad, "Annâzids", *Elr.*, II, 97-98.

ABDÜLKERİM ÖZEYDİN

ANNE

(bk. ANA BABA).

ANS (Benî Ans)

(بنو انس)

Yemen'in Necid bölgesinde yaşayan bir Arap kabilesi.

Mezhic'in bir kolu olan ve Kahtânîler'e mensup bulunan Ans kabilesinin kurucusu Ans b. Mâlik'in (Mezhic) ne-sebi Kehlân b. Sebe'e dayanır. Yemen Necd'inde Beynûn ve çevresinde yaşayan bu kabilenin müslüman oluşuna dair kaynaklarda bilgi yoktur. Yalnız Ans kabilesinden Rebîa b. Revân'ın Medine'ye gelip Hz. Peygamber ile görüştüğünden sonra müslüman olduğu ve yurdundan dönmek üzere Medine'den ayrıldıktan birkaç gün sonra yolda vefat ettiği bilinmektedir. Bu kabilenin mensup olduğu Mezhiçoğulları'nın da İslâmiyet'i kabul edişine dair bilgi verilmemektedir. Mezhic'in kollarından olan Murâd ve Zübeyd kabilelerinin İslâm'a girişleri anlatılırken Ferve b. Müseyk el-Murâdî'nin Mezhic'in kollarına vali, Hâlid b. Saîd b. Âs'ın da zekât âmili olarak tayinlerinden söz edilmesi, Ans kabilesinin onlarla birlikte İslâmiyet'i kabul ettiklerini hatıra getirmektedir.

Ans kabilesi ilk devir İslâm tarihinde bazı mensupları dolayısıyla meşhur oldu. Mekke devrinde müslüman olan Yâsir ile oğlu Ammâr bu kabilenin Yâm koluna, San'a'da peygamberlik iddiasını